
SVEDOČENJA

ČARLS REZNIKOV

Izabrana i s engleskog prevela Slavica Miletić

★

U nedelju – tmuran dan, sitna kiša –
Patrik Konoli, sasvim trezan,
ušao je u tramvaj.
Posle kraće vožnje,
“bez ikakve nedoličnosti”,
najednom ga je pogodila
moždana kap
i stao je da povraća.

U tramvaju je bilo mnogo putnika:
neki su odmah izašli;
drugi su tražili
da on izađe.
Kad su ga upitali da li je pijan,
odmahnuo je glavom
i rekao:
“Sam ću sići”.
Ali,
čim je ustao,
pao je na pod
i ostao da leži u agoniji.

Uz pomoć dva putnika
vozač ga je podigao,
izneo iz tramvaja
i spustio na ulicu –
između šina i slivnika,
na dva-tri metra od šina.
Ubrzo potom,
zahvaćen grčem,
on se pomerio
i noge su mu se našle na šinama.
Jedna prolaznica

prišla je da mu pomogne
i s jednim muškarcem
povukla ga na pločnik. Ostao je tu
na kiši.

★

Dan je bio turoban i kišan,
a ona i Fuller su sedeli kraj vatre
u gluvo doba noći,
u staroj planinskoj kući,
oko pedeset metara od puta.
Među njima je stajala flaša viskija
iz koje su pili
i Fuller je pevao "Usud pijanca".

★

38

Jedne majske nedelje
grupa mladića se kupala
u reci.
Mladići su pozvali neznanca koji je tuda prolazio
da im se pridruži.
Ušao je u vodu,
ali se ubrzo naljutio
zato što ga je neko poprskao vodom,
izvukao nož
i zario ga u jednog mladića.
Mladić je umro
za nekoliko minuta.

Neznanac je uhapšen
i, ruku vezanih iza leđa,
odveden do radnje
oko kilometar uz reku.
Gomila je stala da se okuplja.

Rođak mrtvog mladića
– koji nije bio na kupanju –
došao je s puškom u rukama,
pozvao okupljene
da mu se sklone s puta
i stao pred neznanca.
Ovome su ruke još bile vezane.
Nisu progovorili ni reč.
Onda je rođak mrtvog mladića pucao
i ubio neznanca.

★

Bezmalobilo je svanulo kad se porodila
na presavijenom ćebet
koje je za nju prostro.
Stavio je dete na levu mišicu,
izneo ga iz sobe
i ona je začula pljusak vode.
Kad se vratio
upitala ga je gde je dete.
Odgovorio je: “Tamo – u vodi.”

39

Založio je vatru,
vratio se s naramkom drva
i detetom,
i stavio dete u vatru.
Ona je rekla: “O, Džone, nemoj!”
Bez reči se okrenuo ka njoj
i osmehnuo.

★

U gluvo doba noći krmača je otvorila vrata kolibe
i muž i žena su se posvađali

oko toga ko će da je izbaci.
Žena je oborila muža gvozdenom motikom.
On je dohvatio čakšire i rekao,
“Da imam nož, prerezao bih ti grkljan”,
i žena je istrčala iz kolibe.
Zatvorio je vrata za njom
i podupro ih cepanicom.

Kad su je našli, ležala je potrbuške,
sasvim smrznuta. Bilo je strahovito hladno
i na mestu gde je ležala
sneg je bio dubok pola metra.

Izašla je iz kolibe bosa
i vrlo lako odevena. Zaputila se
kroz trnovito žbunje
i na snegu su ostali kapi krvi –
trnje joj je izgreblo noge do kolena –
i otrgnuti komadići odeće;
na jednom mestu
udarila je gležnjem o cepanicu
i krv je potekla.

40

★

On i njegova žena bili su članovi društva
poznatog po imenu Časni vitezovi i gospe.
Život svakog člana je bio osiguran na dve hiljade dolara –
za udovicu ili udovca.
Morao je da pozajmi novac za svoje obaveze
a tek što je izgubio na izborima za gradskog šerifa;
sad mu se i žena razbolela.

Časni vitez viđen je u salonu sa crncem
koji je nekad za njega radio;
zatim su viđeni kako ulaze u jednu uličicu.

Tu je dao crncu četvrt dolara
i rekao mu da u apoteci
kupi bočicu strihnina.
Ako apotekar upita šta će mu,
neka kaže da je za vukove na farmi.
Crnac ga je upitao za šta mu stvarno treba
i on je rekao za susedove pse
jer tu radi jedna devojka
koju želi da posećuje noću.
Crnac je kupio bočicu
i on mu je rekao da kaže – ako ko upita –
da je stavio bočicu u džep kaputa
koji je okačio u salonu,
i da ju je neko
odatle uzeo.

Kad je njegova žena zatražila kinin
koji je koristila kao lek,
prišao je kaminu,
gde je držao paketić kinina
kupljen prethodnog dana
i sipao malo strihnina u kašiku s hladnom kafom.
Ona je rekla da prah čudno izgleda
i promešala prstom
da ga rastvori.
Muž joj je rekao da je kupio kinin
tamo gde ga uvek kupuje
i ona ga je popila.

★

Orkestar je svirao
u izletničkom vozu;
Džo ga je čuo
na putu od škole do kuće
i uskočio u vagon s drugim dečacima.

Gomila je čekala
na peronu.
Dok se voz kretao prema putnicima
čovjek s lampom u jednoj ruci
i štapom u drugoj
prolazio je kroz vagone
vičući na dečake
da siđu
i zamahujući na njih štapom.

Džo je pokušao da siđe s voza u pokretu,
ali je pao između vagona.

★

Prineli su mu lampu vrlo blizu,
ali on nije mogao da vidi.
Zatražili su da potpiše papir
i neko je u ruci držao olovku
spremnju za njegov potpis.
Nije mogao da uhvati olovku –
čak ni da je oseti.

★

Dete je imalo oko osam godina.
Zbog nečeg što je skrivilo
otac ga je skinuo do gole kože
i tukao ga komadom gumenog creva
vičući: “Crkni, prokletniče!”
Pokušao je da ga baci na zid odžaka od cigle,
a onda ga je ponovo tresnuo o pod
i gazio po njemu.

Alisin otac je bio belac,
vrlo imućan,
a majka joj je bila obojena.
Ali otac i njegova žena podizali su je kao kći –
kao *zajedničku* kći;
mada je to, po rečima sudije mesnog suda
“vređalo osećanje morala
i brukalo njihovu zajednicu”.

Alisu su poslali u internat u Vašingtonu,
gde je pokušavala da se probije
kao nastavnica muzike.
Posle smrti svoje žene, otac joj je napisao:
“Budi sigurna da te neću zaboraviti:
obećao sam to dragoj pokojnici.”

Alisin otac je imao još jednu ćerku –
sa svojom suprugom. 43
Testamentom je svoj veliki imetak ostavio
toj kćeri i njenoj deci;
ali je Alisi ostavio tapiju
na imovinu u gradu, vrednu
desetak hiljada dolara.
Za to su znali samo on i njegov advokat,
i Alisa i njeni prijatelji;
prijatelji su joj savetovali da prepíše imanje na svoje ime
i tako zaštititi poklon –
što je i učinila.
Tada joj je otac već bio star i slab.
Živeo je sa belom ćerkom
i provodio vreme sedeći na tremu.

Kad su Alisina polusestra i njen muž
saznali za poklon Alisi,
razbesneli su se –

mada je to bio tek delić oćevog imetka.
Pozvali su njegovog advokata. Kad je ovaj došao,
starac je sedeo na tremu.
Njegova kći je držala kopiju tapije
vićući: “Vidite li šta je uradio!
Sigurno nije bio pri zdravoj pameti.
Šta sad može da se učini?”

Na kraju je otac rekao:
“Verujem da će Alisa vratiti imanje.
Siguran sam da neće odbiti.”
Sutradan su on i advokat krenuli prvim vozom
do mesta gde je njegova obojena kći
bila u poseti kod drugarice.

Dorućkovali su sa Alisom i njenom drugaricom
i onda svi zajedno sedeli na tremu
ćaskajući o svemu samo ne o tapiji,
a najviše o Alisinom životu u Vašingtonu.
Starac nije mogao da progovori
o svom poslu.
Onda je sa advokatom izašao u šetnju
dok su devojke – Alisa i njena drugarica –
prale sudove od doručka.
Po povratku je advokat rekao:
“Bilo bi najbolje za vas
da vratite imanje svom ocu.”
A otac je rekao: “Time ništa nećeš izgubiti.”
Oći su mu bile pune suza.
Advokat je dodao: “Njegova porodica je vrlo uznemirena
što vam je dao to imanje,
i njegov zet kaže
da će radije gledati te kuće kako gore
nego što će ih ih prepustiti vama.
Kako stvari stoje, to tamo je samo zemlja
koja vam neće biti od koristi
jer ljudi što tu žive kažu
da ne žele obojene u svojoj blizini.”

Otac je rekao: "Pošto sam mnogo
učinio za tebe,
pomislio sam
da ćeš mi ga vratiti."
"Želiš li da ga vratim
bez ikakve nadoknade?"
"Nemam ništa da ti dam za uzvrat."
Na to je izašao
i ushodaio se po dvorištu.
Na tremu je advokat rekao: "Zar nije bio dobar prema vama
i zar vam nije mnogo dao?"
Mislim da bi u ovim okolnostima
trebalo da mu uslišite molbu.
Nećete biti oštećeni."
"Da li je moj otac napisao testament?"
"Da, ja sam ga pripremio i on je potpisao."
Ali joj nije rekao
da u testamentu nema ničeg za nju,
niti je ona išta pitala.

45

Gledala je slabašnog starca,
svog oca,
kako šeta po dvorištu
plaćući.
I onda je rekla: "Ne mogu da ga rastužim
u njegovoj starosti:
bio je vrlo dobar prema meni.
Nek uzme moje imanje."
Na to je advokat izvadio iz džepa tapiju
pripremljenu prethodne večeri, rekao
"Evo tapije, odoh po notara",
i otrčao.

Kad se potpisana tapija našla u advokatovom džepu,
on se okrenuo ka Alisi i rekao: "Poneli ste se plemenito."

★

Crnac je bio mrtav
kad su ga doktori pregledali.
Na stomaku su mu našli
modrice:
umro je, rekli su, od peritonitisa.

Zatvorski čuvar je svedočio da je crnac doveden u zatvor
jer je bio optužen za pljačku;
ali nije bilo naloga za njegovo hapšenje
a čuvar nije znao – ili nije rekao –
ko ga je doveo.
Crnac je rekao da ga je grupa ljudi
odvela iz radnje u šumu
i bičevala
korbačem.

46

Nisu ga lečili ni lekar ni tamničar niti iko drugi:
samo su ga doveli u zatvor i ostavili da umre.

Doktor koji ga je prvi video – u ponedjeljak –
ništa nije učinio za njega;
rekao je da neće umreti od batina,
ali on je u sredu od toga umro.

★

Njih troje su se sreli u pevačkom društvu
i Šmit je angažovao učitelja muzike
da podučava gospođu Šmit.
Šmit je bio trgovac drvetom;
radio je do kasno uveče i često putovao zbog nabavki.

Šmitu su rekli da njegova žena i učitelj muzike
zajedno šetaju poljima

i da ga ona gleda u oči
“kao da mu je mlada”.
Šmit ga je otpustio.

Jednog dana se vratio s puta
i zatekao ženu i učitelja muzike u dnevnoj sobi:
čuo je njene užurbane korake
i kad je ušao, ona je stajala pored stola,
a učitelj muzike na njegovom drugom kraju.
Šmit mu je naredio da ode.
Ovaj je oklevao i spremao se da nešto kaže;
Šmit je dodao da je on “nitkov”
i rekao da će odmah pozvati policajca
da ga izbaci.

Kad je učitelj muzike otišao,
gospođa Šmit je rekla mužu
da je, uvredivši njega,
uvredio nju;
da se njegovo glupo lice ne može porediti
s pametnim crtama učitelja muzike;
da je običan kepec.
Šmit joj je okrenuo leđa
i promrmljao nešto o “rđavoj ženi”.
Na to ga je ona šutnula
a kad se okrenuo prema njoj,
opet ga je šutnula
i on se presamitio od bola.

Onda je otišla iz kuće
i sustigla učitelja muzike.
Krenuli su zajedno kroz avgustovska polja.
Kad su seli,
zagrlila ga je
i on ju je potapkao po krilu
presavijenim novinama koje je držao u ruci
i šaljivo upitao:

“Kako bi se *tebi* svidelo da te neko tu udari?”
Oboje su se nasmejali.

★

Živeli su zajedno trideset pet godina
i lepo se ophodili jedno prema drugom;
među njima nije pala nijedna gruba reč.

Ništa nije rekla mužu
o odlasku u Kaliforniju
gde je živela njihova udata kćer.

Od suseda je čuo
da ona ide;
kad bi morala da bira, rekla je,
između Kalifornije i Raja,
otišla bi u Kaliforniju.
Njen muž je rekao da o tome ništa ne zna
i ništa nije pomenuo ženi.
Otišla je dok je sekao žbunje,
bez pozdrava
i bez poruke.

Otad nisu pisali jedno drugom
i sve što je imalo da se kaže prenosila je ćerka.
Sve je bilo bajno i potaman,
a žena ti se spakovala i otperjala.
Kako da je zadržim ako želi da ide?
Ne mora da ostane.
Misliš li da bi se vratila
kad bi joj napisao lepo pismo
i rekao koliko ti je draga?
Ne verujem.
A ako bi otišao tamo,
misliš li da bi došla s tobom?

Pretpostavljam da bi došla
kad bih pošao po nju;
ali potrajaće pre nego što pođem.

★

“Meri Margaret
kô letnji cvetak”,
stara devet godina,
sakupljala je
duž železničke pruge
grančice i uglj.

Za ruku je privezala
jedan kraj vreće
i njom je mahala napred-nazad.

★

Tilda je bila dete
kad je počela da radi kod Telovih.
Majka joj je umrla
a otac otišao od kuće.
Kada je, kao što biva sa ženama,
počela njena mesečna boljka,
uplašila se
i poverila gospođi Tel.
“To je loše”, rekla je farmerova žena,
“i opasno:
možeš da poludiš ili umreš.
Postoji samo jedan lek:
težak rad!
Radi što više
i možda će ti biti bolje.”

Ustajala je u pet ujutru
i bila na nogama
do deset-jedanaest uveče:
svakog dana muzla četrnaest krava;
teglila uzbrdo vodu
za četrdeset svinja;
iskopavala i donosila krompir
sa njive,
i pomagala u kuvanju za osmočlanu porodicu;
ribala podove
i brinula o mališanima –
radila je
kao dve snažne devojke.

★

50

Vuds, obojeni muškarac, radio je
u rudniku uglja; bio je ćutljiv čovek
mirne naravi.
Obojeni dečak,
siročće od desetak godina
živeo je s njim.

Dečak je imao naviku da beži.
Tad bi ga Vuds kažnjavao
prutom; ili bi ga stavio u vreću sa žitom –
koja je imala dve-tri rupe –
i vezao vreću.

Jednog dana u julu Vuds ga je stavio u vreću.
Naišli su neki Vudsovi poznanici
s krčagom viskija
iz kog su svi pili
i dečak je ostao u vreći nekoliko sati.

Kad su otvorili vreću, bio je mrtav.

Blejk je stavio novčanice u džep kaputa,
a srebrenjake u džep pantalona
i uzjahao konja da pređe močvaru.
Na obe strane puta rasli su leska i trnovito žbunje.

Čovek koji je tog jutra sa svojim krdom prelazio močvaru
čuo je snažan odjek pucnja,
i pola kilometra dalje
naišao na Blejkovog konja, puštenog, sa sedlom,
i na Blejka,
koji je ležao na putu
krvareći iz rana,
praznih džepova.

Blant i njegova žena su živeli na farmi
desetak kilometara od grada.
Posvađali su se oko jednog računa:
nije imao novca da ga plati
i zatražio je od nje da proda krave.

Zatražio je to nekoliko puta
i ona je zapretila da će ga udariti sekirom
ako je ponovo bude pitao.
Bili su u dvorištu
i on je nju udario kantom za vodu.
Onda je otišao u štalu i napojio stoku.
Kad se vratio, žena je ležala blizu bunara
i opet ju je udario kantom.

Bunar je bio pun snega – skoro do vrha –
i na snegu je bilo krvi.
Dečaci su uzeli par motika

i posle malo kopanja
našli odeću, cipele i naočare.
Onda su videli nešto nalik stopalu
i jedan dečak je čučnuo da opipa:
bila je to gospođa Blant u čarapama.

★

Mejer je bio delimično oduzet
i nije mogao sam da brine o sebi,
ali je imao novca
i koristio ga je kako je hteo.

Trost i Trostova žena bili su njegovi stanari i sluge.
Dobri stari Trost!
Voleo je Trosta. Zajedno su bili u vojsci.

52

Pit Sigar mu je došao u posetu.
“Megi”, rekao je Mejer gospođi Trost, “donesi mi novčanik –
tamo je, pod onim jastukom –
i pođi da nam kupiš papira.”

Kad je otišla, rekao je,
“Sigare, šta bi ti uradio?
Imam sestre:
jedna je ovde a druga u državi Njujork –
ne znam gde.
Nijedna ne dolazi da me upita:
Gotlibe, želiš li čašu vode?
ili: kako se snalaziš?
ili: imaš li šta da jedeš?
možemo li nešto da učinimo za tebe?
a ovi ljudi, Trost i njegova žena, rade za mene sve što mogu,
i staraju se da jedem i pijem.
Šta bi ti uradio kad bi pisao testament?”
Sigar je odgovorio: “Ostavi njima!”
i Gotlib Mejer je rekao: “Kad umrem, sve što imam biće njihovo.”

★

“Želim da mi
pošteno odgovoriš:
je li ti rekao
da je ubio tu ženu?”

“Nije,
ali ako kažem
da je rekao,
dobiću polovinu nagrade.
Njemu je bolje
da leži u zatvoru
nego da izađe i bude linčovan.”

“Prilično je okrutno
uništiti čoveku život svojim rečima
za malo novca.”

“Tako je,
ali vremena su okrutna,
a ja sam u priličnom škripcu.”

53

★

Bila je subota uveče. Njih šestorica su pili –
ali svako samo po nekoliko piva.
Izašli su iz salona u jedanaest.

Dok su išli ulicom, dvojica po dvojica,
videli su da ka njima ide obojeni mladić
i jedan od njih je viknuo: “Eno rakuna!”

Poslednja dvojica pokušala su da zaustave mladića
i on je sišao u slivnik
da bi se s njima mimoišao;

oni su iskočili pred njega
ispruženih ruku,
a ostali su zastali da gledaju.

“Riđi” je podigao kamen
i bacio ga na mladića,
ali je promašio. Onda je bacio drugi kamen
i pogodio mladića u glavu.
Ovaj je pao na tlo
i tu ležao
umirući,
a šestorka se brzo udaljila.

★

Konduker ju je upitao kuda ide.

“Noksvil Siti.”

54

Rekao je: “Trebalo je da presedneš na skretanju za Noksvil.”

“Što mi niste rekli kad smo bili tamo?”

Rekao joj je da siđe

ali je ona htela da se vozi do sledeće stanice.

Voz je zaustavljen

i konduker ju je upitao ima li nameru da siđe.

Ako nema, rekao je,

on će je izbaciti,

sit je “prokletih crnja”.

Bacio je njen zavežljaj na put

i kraj njega spustio njenu bebu.

Ona je sišla za njim i stajala dok je voz odlazio.

★

Konj je bio mlad,

nesviknut na zapregu.

Dok je čovek kraj njegove glave
pokušavao da ga upregne u kočiju s drugim konjem,
skočio je,
srušio čoveka
i izgazio ga.

★

Telo je bilo sahranjeno s licem nadole.
Ostao je samo kostur,
a i on se raspao
čim su ga iskopali.
Kaput je bio jarkožute boje,
postavljen svetlim štofom;
i kombinezon je bio jarkožut,
sa zakrpom na kolenu:
kaiš na kosturu,
nož u džepu
i rupa od metka
na potiljku.

55

★

Kad su rekli njenom mužu
da joj dolaze ljubavnici
kazao je samo:
neki od njih
mogao bi imati cigaru
i zapaliti ambar.

★

U vreme kad su se venčali
Endru je bio težak oko pedeset hiljada dolara;

Poli nije imala ništa.
“Otišao je u rudnik
i dao Bog da padne
i slomi vrat.
Mrzim ga. Naježim se kad me dotakne.”

“Endi, pišem ti pismo koje će tebi možda izgledati
bezdušno:
znaš da te ne volim
kao što bi trebalo,
a ja znam da nikad i neću.
Zar ne misliš da bi bilo bolje
da mi daš razvod?
Onda ne bih morala
da prodam kuću u Denveru
koju si mi dao,
i vratila bih ti tvoj ranč u Delti.
Kad se razvedemo,
ako ti bude stalo do mene i meni do tebe,
ponovo ćemo se venčati. Poli.”

56

★

“Džo Kineze, znate li šta je Bog?”
“Ne bi znao.”
“Znate li išta o obavezi zakletve
u hrišćanskoj veri?”
“Ne bi znao.”
“Da li ćete sada pred porotom
govoriti istinu?”
“Da, govorim neku.”
“Šta ste radili u kući Dejzi Fidltaun
kad ste bili zaposleni kod nje u Albuquerkiju?”
“Kuvao.”
“Kakva je to kuća?”
“Javna kuća.”

“Da li vas je ona poslala sa svojom štednom knjižicom
i sto šezdeset dolara u srebru i zlatu,
u Prvu nacionalnu banku,
i da li ste umesto toga otišli u kockarnicu na Houp Korneru
i prokockali njen novac na kartama?”

★

Džoni Klik i Almirin muž
razgovarali su o spaljivanju Ledovog ambara;
oni su bili u prednjoj sobi
a Almira u kuhinji:
dve prostorije je delila samo kartonska pregrada
i mogla je da čuje svaku reč.

Pored ambara je stajao plast sena
i oni su raspleli fitilj,
stavili konzervu baruta u seno
i jedan od njih je prineo šibicu.
Almira je videla vatru.
Kad joj se muž vratio kući,
skinuo je šešir, kaput i cipele
i videlo se da je trčao.

“Zašto ste spalili taj ambar?”
“Ćuti!
Šta je Ledu trebalo
da unajmljuje Kineze?”

★

KOPILE

Gospođica Lavender je živela u Merisvilu
kad je srela Džeda Velingtona.

Došla je u San Francisko kad je njihovo dete
trebalo da se rodi
i Džed ju je smestio
u kuću jedne obojene starice –
“čestite hrišćanke”.

Džed je često posećivao gospođicu Lavender
dok je tu boravila
i plaćao sve račune za lekara i druge troškove –
čak i za zubara.
Dete je njegovo,
rekao je zubaru,
ali neće da se oženi devojkom;
biće pravedan prema njoj,
platiće sve troškove nege
i brinuti o detetu.

Obojena starica mu je govorila o gospođici Lavender:
“Vrlo joj je teško”, rekla je.
“Da, znam”, odgovorio je Džed.
Posle rođenja deteta
gospođica Lavender je otišla iz grada
i Džed je ostavio dete sa obojenom staricom.
Nije želeo da majka ikad više vidi dete
iz straha da bi njeni roditelji mogli saznati
za njihovu aferu.
Kasnije se gospođica Lavender udala
i Džedu Velingtonu je bilo drago:
izvukla se iz nevolje –
kao i on.

Tražio je da se dete
povija samo u belo,
da raste u belom,
i koliko god to koštalo,
plaćao je.
Ako je dete bilo budno kad bi došao,

uzeo bi ga u ruke,
igrao se s njim i pričao mu;
ako je spavalo, čekao je da se probudi.
Kad je dečak poodrastao,
oblačili su ga u lepo crno odelo
i nosio je crnu kapu
na dugačkoj kosi.
Džed je često uzimao dete
i zajedno s dadiljom –
ćerkom obojene starice –
vodio ga do Nort Biča
jer je dečak voleo ptice, majmune i divlje životinje
koje su tu držane;
a otac bi mu doneo voće i kolače.
“Ovo je moj sin, doktore.
Zar nije lep momčić?
Polažem nade u ovog dečaka;
odgajaću ga i izdržavati,
školovaću ga i napraviti čoveka od njega.”

59

Džed je dečaka nazvao Ričard,
imenom svog pokojnog brata
koji je mu je ostavio sav novac
i Džed se nadao da će dečak
ličiti na svog strica.
Kada se ćerka obojene starice –
detetova dadilja –
udala i odselila u Petalumu,
Ričard je još bio mali;
odveli su ga u njenu kuću
i tu je živio.
Rastao je s njenom decom
i nosio njihovo prezime.

Kad je napunio deset godina,
Ričard je pošao u privatnu školu;
Džed Velington mu je platio internat i školovanje;

ali u školi se vodio kao štićenik svog oca –
ne kao sin.

Dečak nije dobro učio.
Kad je napunio petnaest godina
Velington ga je poslao na ranč,
ali Ričard se ubrzo vratio –
od svoje volje –
u dadiljin dom u Petalumi:
jedini za koji je znao.

Jednom je pisao Džedu Velingtonu i tražio novac:
Ričard ga je znao samo kao staratelja,
čovaka što brine o njemu umesto oca i majke
koje nije upoznao,
i Velington mu ga je poslao.
Posle toga Džed Velington se oglašivao o njegova traženja.
“Džede”, upitao ga je jednom brat,
“šta je bilo sa onim dečakom o kom si brinuo?”

60

“Dečak?
Eh, pokušao sam nešto da napravim od njega,
ali nije bio ni za šta
pa sam digao ruke.”

Kad je Ričardu bilo dvadeset godina,
radio je kao čistač cipela
u berbernici za obojene.

★

Železničar na stepenicama “vagona za dame”
rekao joj je da uđe u vagon za obojene,
ali je ona uporno htela sedište u “vagonu za dame”.
Kad je konduker došao do nje
i rekao joj da napusti vagon ili siđe s voza,

nije htela ni jedno ni drugo;
konduker se onda vratio s još dvojicom ili trojicom
radnika železnice;
uhvatili su je za ruke
i odvukli sa sedišta i iz “vagona za dame”.

Železnica, rekao je sud, ima pravo da odvoji neke vagone
za obojene;
u stvari, dužna je da to učini po zakonima države,
naravno, pod uslovom da je smeštaj jednak.
Ne zato što su obojeni ljudi manje vredni,
već zato što mnogi, ako ne i svi belci,
zbog običaja i tradicije,
neće da sede do obojene osobe,
pa ni da putuju u istom vagonu;
a može se pretpostaviti da i obojeni
više vole vagone bez belaca.

Kad bi obojena rasa došla na vlast u državi,
kao što je bivalo, nastavio je sud,
i kad bi donela sličan zakon,
belci ne bi zaključili da su manje vredni
zato što moraju da putuju u posebnim vagonima.
Kako god bilo, za obojene je bolje da budu odvojeni;
vožnja u istom vagonu
mogla bi izazvati nevolje,
neprijatne i belcima i obojenima;
u stvari, propis zbog kog je podneta žalba
donet je pre svega radi udobnosti i zaštite obojenih putnika
a ne belih.

61

★

Grir Darlington je naručio večeru
i Braun, jedini kelner u restoranu,
doneo mu je jelo. Ali nešto što je Darlington naručio

nije stiglo i on je rekao kelneru,
“Ovo nije ono što sam tražio”,
a Braun je odgovorio, “Kažu da vam je teško ugoditi.”
Darlington je odmah ustao, rekao
“Neće me vređati prokleti crnja”,
i pošao ka izlazu. Usput se požalio vlasniku restorana
i ovaj je obećao da će mu poslati večeru
u hotel u kom je odseo;
ali bilo je mnogo gostiju i posla,
pa to nije odmah uradio. Petnaest ili dvadeset minuta kasnije,
Darlington se vratio u restoran i rekao,
“Dolazim da se raspitam za svoju večeru.”

Vlasnik je podigao ruke i rekao:
“Grire, kumim te Bogom, ne pravi mi probleme!
Imam ih sasvim dovoljno.”
Ali Darlington je prošao kroz salu u ostavu,
a iz ostave u kuhinju;
tu je sreo kelnera Brauna, opsovao ga i rekao
“Ti si me uvredio!”
Braun je odgovorio, “Molim vas, izvinite.”
Vlasnik je uhvatio Darlingtona za ruku
i stao između njega i kelnera:
“Grire”, rekao je, “izvinio ti se.
Idemo odavde.”
Ali Darlington je izvadio pištolj
i ispalio dva metka u Braunovo telo.

★

Skitnica u pocepanim cipelama
i prljavoj, zgužvanoj odeći –
prljavih ruku i lica –
vadi češalj iz džepa
i brižljivo se češlja.

KIŠNO DOBA

Kiša je padala tri dana.
Lica divova
na plakatima
još se osmehuju,
ali je pozlata sprana s neba:
vidimo gvozdeni svet.

ČETVRT MODISTKINJA

Oblaci, poređani kao roba na policama,
postaju tamni; svetla se pale u potkrovljima;
dok prišivaju sjajno cveće na slamene oblike,
modistkinje govore, gledajući kroz prozor:
Padaće sneg;
i uskoro čuju kako sneg grebucka okna. Do noći
već je napadao na ispuste.
Sneg zatrpava otiske stopala
na ulicama,
tragove kola i kamiona.
Sem brundanja mašina
koje uklanjaju sneg s kolovoza,
ulice su tihe.
Na kraju radnog vremena, devojke duboko dišu
čisti vazduh ulica,
sladak posle mirisa robe.

Dete od oko šest godina, mršavo, slabo,
s poremećajem creva,

otac je išibao
jer je uprljalo krevet;
najmanje dvadeset udaraca šibom
debelom kao očev prst,
i široke pruge po telu.
A onda, po hladnom i kišnom decembarskom danu,
dete je poslato kod dede,
u drugi okrug –
gde je umrlo za nekoliko dana.

★

Kad bi njegova žena očistila kuću
i izribala podove
on bi se motao po sobama gundajući,
u prljavim cipelama; jednom je prosuo čajnik
na tek oprani pod u kuhinji.
Kad bi se umio,
brisao je ruke i lice o zavese,
a više puta i o tek opranu ženinu belu haljinu
okačenu da se suši.

★

Jevreji su živeli u susedstvu
i njihova deca su prolazila pored njene kuće
na putu do škole i natrag.
Ona je imala velikog psa
i njen sadamnaestogodišnji sin
puštao ga je na male “ješe”.
Deca su otišla drugom susedu – nejevrejinu –
da se požale.

On im je rekao da idu drugom stranom puta
i da ništa ne brinu

a on će se potruditi da prođu bezbedno.
Kad su se deca približila kući,
pas je izleteo i razlajao se;
čovjek je podigao granu drveta, prelomio je preko kolena
i potrčao da zaštiti decu.
Pokušao je da stigne psa pre nego što ovaj stigne do kuće
i onda ušao unutra bez kucanja
sa štapom u ruci
da prigovori zbog ponašanja prema deci.
Ali žena ga je izgurala napolje,
jasno i glasno mu rekla šta misli
i nazvala i njega “ješa”.

★

Štedionica je pala pod stečaj; gotovo svi uložni
pripadali su služavkama, praljama, šaljama i radnicima,
a bila je otvorena
svake subote
i ponedjeljkom do osam uveče
da bi oni mogli da ulože zaradu i uštedevinu.

Novac sveštenika
koji je godinama štedeo
bio je izgubljen;
sveštenik je hteo da podigne svoj ulog,
ali ga je blagajnik odveo u sobu po strani
i uverio da je banka “čvrsta kao Engleska banka
i da nema boljeg mesta na kom star čovek može da drži novac”;
nestao je i novac sitnog trgovca
koji je tek prodao radnju za dve hiljade dolara
i sve uložio u štedionicu
pošto ga je blagajnik uverio
da je ona sigurnija od svake nacionalne banke
jer pozajmljuje novac samo na prvu hipoteku i obveznice
a ne prima bankarske zapise kao nacionalna banka;

i novac sluškinje
koja je štedela mnogo godina
dok nije sakupila šeststo dolara –
pošto je “najbolje godine” života provela radeći
i štedeći da otplati hipoteku na kuću,
iako ju je blagajnik uveravao
da je njen novac siguran
“kao da joj je u džepu”.

I novac stare udovice koja se izdržavala šijući
i novac petoro braće i sestara
koji su godinama zajedno štedeli;
i novac čoveka čiji je ulog bio veći od tri hiljade dolara
jer je više od dvadeset godina radio
kao “ulični radnik” i štedeo –
sve je nestalo.

66

★

Dečake su njihovi roditelji
tek doveli u ovu zemlju
i ni jedan ni drugi nisu govorili engleski.
Stariji, trinaestogodišnjak,
radio je kao pomoćnik u tekstilnoj fabrici
i doveo je u radionicu
mlađeg brata od osam godina
da nauči posao pomoćnika;
i drugi dečaci su dovodili braću da uče
i on je iz njihovih pokreta shvatao šta rade.

Mlađi dečak je prilično rado dolazio na posao,
sakupljao bobine
i stavljao otpatke u kutiju –
a kad bi mu poslovođa rekao da izađe,
nije ga razumeo.
Ali na poslu je proveo jedva dan i po

kad su mu ruku zahvatili zupčanici –
drugi dečaci su bili upozoreni da ih se klone.

★

Posao mu je propao i njegova žena je otišla da živi sa sestrom –
obe su mislile da je za nju tako bolje;
on je otišao u drugi grad
jer su mu rekli da se tu može dobro zaraditi.
Pisali su pisma jedno drugom
sa uobičajenim izrazima ljubavi;
ali njegova žena je rekla sestri
da bi radije živela u šupljem drvetu
nego što bi se vratila mužu.

Došao je da vidi ženu
i pozvao je da izađe iz kuće
da se provozaju autom kojim se dovezao;
ali njena sestra je rekla da joj je potrebna pomoć
da završi nešto što je radila
i žena je rekla da će izaći s njim drugi put.
Kasnije, dok je večerao sa ženom i njenom sestrom
sestra je rekla da više ne može tako:
on se ne trudi da izdržava svoju ženu.
Kad je izašao, žena je poslala s njim na trem,
ali sestra ju je pozvala unutra
i onda zalupila i zaključala vrata.

67

★

Crnac je ušao u svoj svinjac u nedelju,
s kantama hrane za svinje;
pored svinjca su stajala dva belca.
Kad je nahranio svinje i pošao prema kući,
jedan od te dvojice ga je pozvao:

tražio je šibice.
Crnac mu je rekao da žuri kući
da se presvuče
jer ide na propoved,
ali taj čovek je rekao,
“Smesta dođi ovamo!”
i crnac je odgovorio “Doći ću.”
Belac je rekao, “Suviše si spor.
Što ne dođeš čim te pozovem?”
Crnac je odgovorio “Došao sam.”
Na to je belac zgrabio njegov šešir
i rekao “Skini šešir!
Kao što prokletom crnji priliči kad mu se obratim”,
izvadio nož iz džepa na kaputu,
prislonio sečivo crncu uz grkljan
više puta ga udario po glavi drškom noža
i onda mu rekao da ide kući.

68

★

Četvorica ili petorica mladih crnaca
uhapšeni su
i optuženi za pljačkanje prodavnica:
meso, vreća brašna i par pantalona.
Dan-dva pošto su uhapšeni,
policajac, tamničar i okružni šerif
pred zoru si ih izveli iz zatvora.
Jednom od njih su vezali maramicu preko lica,
a onda su mu vezali i ruke i stopala,
svukli mu pantalone,
izbičevali ga, gurnuli u šiprag
i zapalili granje blizu mesta gde je ležao.
Drugi je odveden u sudnicu –
tada osvetljenu samo jednom svećom
koju je tamničar držao u ruci –
oko vrata mu prebacili omču od glatkog gajtana,

možda zato da ne ostane trag,
i onda vukli konopac sve dok nisu podigli crnca.
Upitali su ga: "Gde su stvari?"
"Ne znam", rekao je kad su ga spustili.
Ostao je gotovo bez vazduha
i disao je "s teškom mukom".
Videli su da ga čvor iza glave ne žulja,
okrenuli čvor tako da mu je došao pod grlo
i rekli da će mu jezik ispasti kad ga obese
ako im ne kaže gde je ukradena roba.
"Vi znate gde je!"; ponovio je "Ja ne znam"
i oni su ga opet podigli.

★

Stigla je u grad kasno uveče
i zatražila od taksiste na železničkoj stanici
da je odveze u neki jeftin hotel.
Odvezli su se do kuće na kojoj nije bilo ni svetla ni prozora
i on je rekao: "Evo tog mesta."

69

Skočio je sa sedišta,
došao do zadnjih vrata, malo ih otvorio
i rekao: "Gospođo, hteli ste jeftino mesto.
Izađite ovde i ugodite mi
pa ću vas odvesti do mesta gde ništa nećete platiti."
"Ne bavim se tim poslom", rekla je i dodala
"a ti si crnac!"
Nastavio je da moli
dok je ona pokušavala da izađe iz taksija.
Uhvatio ju je za mišicu i gurnuo natrag
i ona se uplašila –
nije smela ni da vikne
jer je mislila da će je udaviti.
Ipak je gurnula vrata
i počela da plače

pomislivši:
bez novca, bez prijatelja a sad mi se i ovo dešava.

Opet je počeo da moli i ona je ponovila "Ne, ne!"
Onda je on rekao: "Vratite se u auto
i odvešću vas u hotel."
Nije znala šta da radi
i, zbunjena, vratila se
u taksi.

Odvezao ju je
do još mračnijeg mesta
blizu nekog jarka
i stao.

Istog časa
pre nego što je ugasio motor,
ona je iskočila.

Nije videla nijedno svetlo
i viknula je, "Ovo nije hotel!"
"Nije", rekao je i nastavio da je ubeđuje.

"Daj mi moj zavežljaj", rekla je ona.
Pružio je ruku do sedišta, dao joj zavežljaj
i rekao, "Treba da mi platite."

"Koliko?" upitala je.
"Pedeset centi."

Ali ona je rekla, "Ništa ti neću platiti",
i on joj je oteo zavežljaj iz ruke.

Potrčala je najbrže što je mogla
u potrazi za osvetljenom ulicom.

Kad je zašla iza ćoška,
on ju je stigao i rekao, "Evo, gospođo, vašeg zavežljaja!
Uzmite!"

Zgrabila je zavežljaj i otrčala.

Kad je krenuo od kuće, vlasnik imanja
rekao je Džonsonu, svom radniku,
“Pazi na sve što imam ovde –
naročito na njivu s lubenicama.
Kradu mi lubenice,
i ako vidiš nekog da to radi,
upucaj ga.”
Te večeri, između osam i devet,
došao je vlasnikov sused.
“Stari Džonsone?”, a Džonson je rekao, “Da, gospodine.”
“Neki tipovi se movaju po njivi s lubenicama.
Ukrašće ih.”

Kad je Džonson sišao s dvocevkom napunjenom sačmom
na njivi su bila dva sredovečna čoveka
i sedamnaestogodišnji mladić;
Džonson je upitao, “Šta radite ovde?”
Jedan je odgovorio, “Šta se tebe tiče?”
Džonson je rekao, “Ako sami ne odete,
oteraću vas.” Sva trojica su krenula ka njemu;
ali mladić je zastao da podigne lubenicu.

71

Džonson je pucao
i ubio ga.

Ušao je u kineski restoran,
naručio činiju čorbe
i izašao ne plativši pet centi.
Vlasnik restorana, Kinez,
pošao je za njim:
on je već odmicao ulicom
i samo je mahnuo rukom.

Vlasnik restorana pomislio je da je novčić na stolu
i ušao;
ali se odmah vratio vičući, “Nema pare. Daj mi moj pare!”
Čovek koji je pojeo čorbu
okrenuo se
i bacio na Kineza neke kekse koje je poneo;
onda je rekao, izvadiвши pištolj,
“Evo ti tvojih para” i opalio.
Kinez je pao na pločnik
i za jedan sat umro.

EPIZODA IZ ŽIVOTA ŠKOLSKE UČITELJICE

Crna učiteljica se porodila –
njeni roditelji nisu znali i ona nije htela da saznaju –
u školskom klozetu
i stavila dete na pod ispod šolje.
Tri crne učenice te škole
videle su novorođenče za vreme odmora.
Jedna je skočila i uzviknula,
“Hej, ovde je beba!”
Detence je podizalo ruke i mrdalo nožicama,
ali su mu oči bile zatvorene
a usta puna peska.

Pesme su izabrane iz knjige – Charles Reznikoff, *Testimony. The United States (1885-1915): Recitative* (Jaffrey, New Hampshire: A Black Sparrow Book, 2015).

Čarls Reznikov, američki pesnik jevrejskog porekla čiji su roditelji emigrirali iz Rusije u Ameriku, rodio se 1894. u Njujorku, a umro 1973 godine. Diplomirao je na njujorškom pravnom fakultetu i položio advokatski ispit, ali se nije dugo bavio avokaturom. Više je voleo da prodaje šešire koje je proizvodio njegov otac jer je mogao da piše pesme dok je čekao kupce. Iako je celog života živeo skromno, zahvaljujući svojoj supruzi, poznatoj novinarki i cionistkinji, imao je mnogo poznanika i prijatelja iz američkog visokog društva.

Reznikov je zapamćen pre svega po *Svedočenju* i *Holokaustu*, o kojima je, kao što je primetio jedan kritičar, lakše reći šta nisu nego šta jesu: nisu zbirke pesama, nisu ni prozni zapisi ni lirika. Pre bi se moglo reći da su dugačke poeme, verovatno najneobičnije u američkoj književnosti. (Pun naslov prvog dela prve poeme glasi: *Svedočenje: Sjedinjene Države (1885-1890)*, *Recitativ*, a tako su naslovljena i ostala četiri dela; menjaju se samo godine u zagradi i poslednja je 1915.) Obe poeme su nastale na isti način: pošto bi pročitao više desetina hiljada strana zapisa sa suđenja, Reznikov je odbacivao i tesao dok ne bi u najviše stotinak, a najmanje pet redaka ispričao srž jednog sudskog procesa ili tačnije događaja zbog kog je proces pokrenut. I tema je u osnovi ista: neobjašnjivost nasilja. Za *Holokaust* su mu kao osnov poslužili procesi u Nirnbergu. U *Svedočenjima* su glavni junaci uglavnom imigranti, crnci, siromašni, zlostavljana deca, ukratko ljudi sa margina američkog društva.

73

Za Reznikova je poezija najsličnija svedočenju: ne izražavanje osećanja, već što preciznije opisivanje događaja. Zato je termin "objektivista" skovan za njega, ali se kasnije proširio na druge, Reznikovu bliske pesnike. Važno je napomenuti da ni taj termin ni njim označeni pesnici nemaju nikakve veze sa objektivizmom Ejn Rend već su mu direktno suprotni.